
Naam: dr. Simon Godecharle
Functie: coördinator gezondheidsethiek

Advies omgang met vrijheidsbeperking bij een vermoeden van besmetting met virus Covid 19

Inleiding

In de context van strenge maatregelen in het kader van het virus Covid 19, stellen zich diverse ethische vragen. De uitdagingen stellen zich doorheen alle contexten en sectoren van zorg, zowel in de gezondheidszorg als in de welzijnszorg. **Een intersectorale aanpak en reflectie is dan ook noodzakelijk.** De 'stuurgroep ethici in de zorg' heeft recent een advies uitgebracht, specifiek voor de omgang met bewoners met dementie met een vermoeden van bestemming met Covid 19 die verblijven in een woon- en zorgcentrum.¹ We verbreden echter onze insteek in dit advies vanuit een intersectoraal perspectief. Hierbij hebben we aandacht voor alle zorgvragers die, omwille van een beperking, een ziekte of een (mentale) aandoening, zich niet kunnen confirmeren naar de strenge regels omtrent veiligheid. We denken hierbij bijvoorbeeld aan bewoners in onze woonzorg met een dementie, maar evenzeer aan cliënten met een ernstige mentale beperking of psychiatrische aandoening.

De vragen die voorliggen zijn: In welke mate kunnen en mogen we de vrijheid van onze kwetsbare zorgvragers inperken ten voordele van de veiligheid van zichzelf, de andere zorgvragers die op dezelfde afdeling verblijven en onze zorgverleners? Als we overgaan tot de beperking van de vrijheid, welke beslissingen en maatregelen nemen we dan? Is het ethisch geoorloofd deze kwetsbare en wellichte angstige zorgvrager te isoleren, fixeren en eventueel zelfs sederen, in het kader van de strikte veiligheidsmaatregelen?

¹ Stuurgroep ethici in de zorg: Advies omgang met mensen met een dementie met een vermoeden van Covid 19 besmetting. 19.03.2020.

http://s.dwp.emmaus.be/s/Emmaus_corona/PublickeDocumenten/advies%20bewoners%20met%20dementie%20met%20doolgedrag%20in%20tijden%20van%20Covid%2019%20maatregelen.pdf

In de laatste decennia hebben we stelselmatig ingezet op een uitbouw van een **fixatie-arme** zorg in al onze sectoren. Deze visie en haar concrete realisaties liggen ons als Emmaüs zeer nauw aan het hart. Er is ook een grote gedragenheid ervoor bij onze zorgverleners, onze zorgvragers en hun familie. Het Covid 19 virus en de maatregelen die ervoor genomen worden, stellen ons voor een nieuwe realiteit van veel onzekerheid en twijfel. Onze (meest) kwetsbare zorgvragers riskeren in penibele omstandigheden terecht te komen. Doorheen deze ganse ethische evenwichtsoefening, zijn **onze waarden, missie en visie essentieel als kompas**. Emmaüs vzw heeft zich steeds geëngageerd vanuit welomschreven waarden wat geresulteerd heeft in concrete en heldere engagementen. Ons engagement is om ook in deze tijden, oog te houden voor de diverse noden die leven in verschillende contexten waarin we actief zijn.

Ethische afweging en praktische uitwerking

Net zoals in de adviezen omtrent een mogelijke triage van patiënten op de dienst intensieve zorgen,² alsook het advies rond stervensbegeleiding in een context van Covid 19,³ staan we opnieuw voor een tragisch ethisch dilemma. Het is een keuze voor het kleinste kwaad, rekening houdend met het principe van proportionaliteit. Dit principe leert ons dat we steeds onze maatregelen in een rationele verhouding moeten plaatsen: de acties moeten te verantwoorden zijn in verhouding tot de situatie, de middelen en de context.

Er is bij deze vragen geen oplossing te vinden die de tragiek kan overstijgen. We zullen een keuze moeten maken die we nooit hadden willen maken en die op zichzelf ook niet goed is. Ze is enkel minder erg dan het alternatief. Onze zorgverleners moeten dus kiezen tussen twee trauma's, twee vormen van lijden.

Ethische waarden staan op het spel: autonomie, gastvrijheid, respect, gelijkwaardigheid, veiligheid, We komen in een spanningsveld terecht waarin het moeilijk is om staande te blijven.

² Adviezen van de Belgische Vereniging voor Intensieve Geneeskunde, UZ Leuven, alsook de stuurgroep ethici in de zorg, kan u op deze links terugvinden: <https://www.zorgneticuro.be/content/faq-covid-19-coronavirus-ethiek>;

http://s.dwp.emmaus.be/s/Emmaus_corona/Lists/FAQ%20Corona/DispForm.aspx?ID=12&Source=http%3A%2F%2Fs%2Edwp%2Eemmaus%2Ebe%2Fs%2FEmmaus%5Fcorona%2FSitePages%2FteamHome%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B07F71B30281514B8F4A7C5163A16E6B

³ Simon Godecharle, coördinator gezondheidsethiek Emmaüs vzw,

http://s.dwp.emmaus.be/s/Emmaus_corona/Lists/FAQ%20Corona/DispForm.aspx?ID=19&Source=http%3A%2F%2Fs%2Edwp%2Eemmaus%2Ebe%2Fs%2FEmmaus%5Fcorona%2FSitePages%2FteamHome%2Easpx&ContentTypeId=0x0100B07F71B30281514B8F4A7C5163A16E6B

Ook in deze hectische tijden is het belangrijk om grondige afwegingen te blijven maken, op basis van heldere criteria en gedegen overwegingen. We geven graag enkele concrete stappen en overwegingen mee:

- Organiseer een **ethisch overleg**. U kan hiervoor steeds contact opnemen met de coördinator gezondheidsethiek van Emmaüs vzw (dr. Simon Godecharle: simon.godecharle@emmaus.be). Een beslissing tot het beperken van de vrijheid is drastisch met een grote impact op het leven en welzijn van de zorgvragers, hun familie en de zorgverleners. Een interdisciplinair overleg is nodig om tot een serene afweging te komen. Op die manier kunnen we, op basis van reële casussen, concrete afwegingen maken met onze waarden, missie en visie als kompas.
- **Schat het risico op besmetting in.** Hou hierbij rekening met de eigenheid van de afdelingen en de voorzieningen waarin de vraag zich stelt. Een afdeling met een groot aantal zorgvragers die dicht op elkaar wonen en regelmatig contact met elkaar hebben, is een andere realiteit dan een kleine afdeling met meer ruimte en mogelijkheden tot individuele activiteiten. De vereiste zorg is tevens een belangrijke component om af te wegen. In welke mate is er sprake van geregeld fysiek contact tussen de zorgverlener en de zorgvrager (wassen, helpen met eten, ...) en welke risico's brengt dit met zich mee?
- We dienen helderheid te verkrijgen over de **wilsbekwaamheid en/of aanspreekbaarheid van de zorgvrager**
 - Een arts dient zich hierover te buigen en helderheid te creëren in het medisch dossier van de zorgvrager.
 - "Ook wanneer iemand wilsonbekwaam is, of niet tot nauwelijks aanspreekbaar, dienen we de **persoon in kwestie zoveel als mogelijk te betrekken**. We vertrouwen hierbij op de **expertise van onze zorgverleners**. Zij hebben vaak veel ervaring en kunnen subtiele signalen opvangen.
 - We kunnen daarnaast, op basis van het **levensverhaal** van de zorgvrager, ook elementen afleiden die nuttig kunnen zijn. De levensgeschiedenis kan ons dus helpen vandaag. Wat heeft hij of zij altijd belangrijk gevonden?
- Contact met **familie of naasten** kan helpen om de wil van de zorgvragers uit te klaren. Mogelijks kunnen zij bijdragen tot een oplossing die geen of minder fysieke vrijheidsbeperking vereist. Daarnaast kunnen we misschien de piste bekijken om een uitzondering te maken in deze gevallen voor een geregistreerde mantelzorger, zodat deze persoon kan assisteren bij de aangepaste zorg voor die specifieke zorgvragers die (vermoedelijk) Covid 19-

positief zijn.⁴ Binnen palliatieve settingen worden ook uitzonderingen gemaakt.

- **Deel ervaringen en expertises** met elkaar. De kans is groot dat gelijkaardige vragen gesteld werden door of aan collega's. Je kan dan mede terugvallen op hun reflecties.
- Stel zo snel mogelijk vast of de zorgvrager **effectief besmet** is met Covid 19. Elke fixatie omwille van een (vermoedelijke) Covid 19 besmetting is uitermate ernstig. Ze dient sterk gerechtvaardigd te worden. Bovendien weten we niet hoe lang de persoon in kwestie effectief deze maatregelen moet ondergaan. Dit is een extra reden om er omzichtig mee om te springen.
- Kan de zorgvrager overgebracht worden naar een **veiliger locatie**? We kunnen hier creatief zijn. Ruimtes die we anders voor andere zaken gebruiken, kunnen omgevormd worden. Indien er intern binnen de organisatie geen enkele optie kan gevonden, dienen we extern te kijken.
- Is er een mogelijkheid om het **dwaalgedrag te laten gebeuren**, bv in een beperkte ruimte, zonder dat de persoon opgesloten zit op een kamer?
- Kunnen we de **maatregelen onderbreken of afwisselen**, bv door een uitgang te geven in een stuk van de tuin die afdoende beveiligd is?
- Er dienen **concrete afspraken** gemaakt te worden over de **continue opvolging** van de genomen maatregelen rond vrijheidsbeperking.⁵

Doorheen deze reflecties en beslissingen blijven we, in de mate van het mogelijke, volop in zetten op nabijheid en warme zorg, in lijn met de waarden, missie en visie van Emmaüs vzw. U kan steeds contact opnemen met de coördinator gezondheidsethiek van Emmaüs vzw (dr. Simon Godecharle: simon.godecharle@emmaus.be).

19.03.2020

⁴ We houden hierbij rekening met de richtlijnen vanuit het Agentschap Zorg en Gezondheid: https://www.zorg-en-gezondheid.be/sites/default/files/atoms/files/Maatregelen%20Corona_WZC_Versterkte_fase_2_quater_16-03-2020%20DEF.pdf

⁵ Stuurgroep ethici in de zorg: Advies omgang met mensen met een dementie met een vermoeden van Covid 19 besmetting. 19.03.2020.